Informácia o NEPES

(the Network of European Psychologists in the Educational System)

NEPES (the Network of European Psychologists in the Educational System) je združením európskych psychológov pôsobiacich v edukačnom systéme, ktoré bolo založené počas X. Európskeho psychologického kongresu 3. – 6. júla 2007 v Prahe pod záštitou EFPA (the European Federation of Psychologists' Associations). EFPA ako Európska únia psychologických asociácií združuje a zastupuje psychológov všetkých špecializácií z krajín Európy.

NEPES sa stala subštruktúrou EFPA (adresa NEPES: EFPA Head Office, Galerie Agora, Rue Marché aux Herbes, 105/18, Brussels, Belgium) s poslaním podporovať rozvoj edukačnej psychológie a profesijný status psychológov v edukačnom systéme a zastupovať približne 300 tisíc školských a pedagogických psychológov.

NEPES založila the Network Steering Group, skupinu 10 reprezentantov z vybraných krajín Európy, ktorí sú volení z reprezentantov 32 národných organizácií a za zvolenie ktorých je zodpovedný organizačný výbor EFPA. V súčasnosti sú členmi Network Steering Group reprezentanti psychológov v edukačnom systéme z Belgicka, Holandska, Švédska, Nórska, Dánska, Nemecka, Francúzska a Slovenskej republiky, jeden reprezentant z EFPA a jeden z ISPA (International School Psychology Association), ktorí sa budú stretávať minimálne jedenkrát ročne, v súčasnosti však aj častejšie a riešiť veľmi naliehavé otázky prípravy a ďalšieho vzdelávania psychológov v edukačnom systéme a otázky získania EUROPSYCH diplomu.

Primárnym cieľom NEPES je rozvíjať psychológiu ako vedu a profesiu psychológa v edukačnom systéme a medzi jej čiastkové ciele patrí:

- podporovať rozvoj pedagogickej a školskej psychológie v krajinách Európy
- riešiť otázky vzdelávania a kvalifikácie psychológov v edukačnom systéme a ich nového postavenia v spoločnosti
- prostredníctvom intenzívnej spolupráce podporovať ďalší kariérový rast psychológov v systéme škôl a v ďalších edukačných systémoch
- iniciovať komunikáciu a kooperáciu medzi psychológmi v edukačnom systéme v rámci celej Európy
- spolupodieľať sa na vzdelávacej politike vlád a štátov
- iniciovať diskusie a výmeny názorov na edukačnú politiku v rámci Európy
- zabezpečovať vzájomnú výmenu poznatkov a skúseností z oblasti prevencie, diagnostiky a intervencie v školách
- organizovať kooperatívne aktivity medzi pedagogickými a školskými psychológmi
- vybudovať aktívny webový portál pre psychológov pôsobiacich v procese edukácie
- vypracovať európsku databázu zdrojov pre psychológov v edukačnom systéme (informácie, výskumné výsledky, praktické skúsenosti, služby).

Eva Gajdošová, Katedra psychológie FFUK
členka Network Steering Group, NEPES

DO KNIŽNICE

A.Heretik, A.Heretik, jr., a kol.: KLINICKÁ PSYCHOLÓGIA

Psychoprof, s.r.o., Nové Zámky, 200, s. 815.

Vždy sa poteším, keď v knihkupectve sa objaví kniha s psychologickou tématikou. Nebolo tomu inak, keď som našla objemnú klinickú psychológiu od kolektívu skúsených klinikov. Naši študenti potrebujú modernú učebnicu klinickej psychológie, ktorá má priniesť nielen nové poznatky, ale aj schopnosť orientovať sa v zložitých vzťahoch a podielu biologických, spoločenských, osobných aspektoch na vzniku a liečbe poruchy.

Moje nadšenie z novej knihy akosi opadlo pri listovaní publikácie, zvlášť keď som sa začítala do niektorých kapitol. Zdá sa mi objemnosť knihy veľmi nepraktická, mohla sa rozčleniť na dve samostatné učebnice, ako všeobecná časť klinickej psychológie a druhá ako aplikovaná klinická psychológia. Niektoré veľmi obsažné kapitoly mohli byť samostatnými monografiami, nakoľko v učebnici má byť podaný stručnejší výklad problematiky.

Pokúsim sa aspoň čiastočne vyjadriť moje reflexie na učebnicu:

1. Disproporcionalita obsahu a kvality jednotlivých kapitol

V úvode knihy autor uvádza, že „hľadali rovnováhu medzi akademickým učebnicovým prístupom nevyhnutného minima vedomosti a čítaním o vzrušujúcich okolnostiach psychiky". Teda zámer bol dobrý, ale rôznorodosť autorov a ich odborné zameranie akosi nevytvorilo spomenutú rovnováhu.

Ťažko hovoriť o vyváženosti, ak niektoré kapitoly majú 55 strán (závislosti od tabaku, alkoholu či drog), iné 66 strán (psychologická sexuológia) a ďalšie 5 či 20 strán. Iné celkom chýbajú ako napr. psychológia bolesti, prenatálna psychológia, psychologická intervencia v genetike, v plastickej chirurgii a kozmetike, v liečebnej telovýchove a športe, v traumatológii a chirurgii, v neurochirurgii, atď. V predchádzajúcich vydaniach klinickej psychológie (Kondáš 1977,1982, Kondáš a kol. 2002) sú aspoň zmienky o tých klinických odboroch, kde klinickí psychológovia v minulosti pracovali a prostredníctvom výskumu priniesli pre našu prax veľa pozitívnych poznatkov pre prax (Verner v ortopédi, Heřmánek v reumatológii, Ličko, Cinkovská, Harineková poznatky pre detskú psychológiu a psychosomatiku, Čačková pre detskú neuropsychológiu, atď). Udivuje i to, že títo autori nie sú v učebnici ani citovaní.

Rôznorodosť koncepcie každej kapitoly prináša istú variabilitu a zaujímavosť čítania, na strane druhej sa zdá, že autori kapitol sa príliš sústreďujú na opis poruchy, ale minimum na to, čo môžeme s poruchou robiť, aké sú možnosti psychorehabilitácie, psychoterapie, psychoreedukácie či možnosti psychosociálneho ovplyvnenia. Z knihy vzniká dojem, že klinického psychológa chceme mať opäť diagnostika. V úvode sa proklamuje, že súčasný klinický psychológ má byť erudovaný odborník, ktorý vie poradiť,

zasiahnúť a tiež pracovať v prevencii, ale obsah niektorých častí o tom nepresvedčuje. Tiež sa nedozvieme, aké sú momentálne víze v klinickom výskume vo svete a u nás doma, ani sa nezamýšľame, kam výskum klinikov zamerať, ako ich integrovať do širšieho celku (napr. aby aspoň na troch miestach Slovenska skúmali jeden problém. A nehovoriac o širšej spoločenskej angažovanosti klinikov, ktorí v minulosti aspoň čosi urobili v prospech šírenia myšlienok pozitívnej psychológie a v prospech zdravia národa.

Nechcem každú kapitolu knihy zvlášť hodnotiť, čo tam chýba, ale napríklad pri informáciach o autistickej poruche by sa žiadalo aspoň napísať o stimulačných programoch, o programe TEACCH(1972) či psychosociálnu pomoc rodinám cez OZ SPOSA. Rovnako pri hyperkinetickej poruche a poruchách učenia sú spomenuté len diagnostické hľadiská.

2. Vzťah autorov k histórii odboru, o ktorom píšu

Kde niet kontinuity, niet pamäti ani perspektívy. Zdá sa, že vzťah autorov knihy k histórii, menovite tej slovenskej sa podcenil. Isté konštatovanie nachádzame v kapitole A.Heretika st.,keď píše: „keď neverbálne signály študentov pri slove história boli neprijateľné...rozhodol som sa skrátiť túto časť". Mne sa zdá, že veľa záleží na tom, ako históriu podáme, či študentov oslovíme, alebo ich uvedieme do spánku. Keď som bola študentka, veľmi živo si pamätám rozprávania z histórie prof. Kondáša a prof. Dobrotku o P.Janetovi, Charchotovi, Galtonovi, Skinerovi, či o prínose iných velikánov. Nám sa celkom vytratili ak nie z pamäti, tak iste z knihy, čím ochudobňujeme študentov.

Zaiste je na mieste zohľadnenie objemnosti knihy, ale pre vývoj slovenskej psychológie vplývali českí a moravsko-slezký psychológovia, ktorých publikácie, výskumy a vzdelanostné aktivity významne posunuli i našu slovenskú psychológiu. Je náhoda, že zo str. 37 vypadol Prof. J. Křivohlavý , V. Smékal či M. Kolaříková? Aj na Slovensku sme mali osobnosti, na ktoré zabúdame- Š.Tatranský, Š.Bednárik, M.Bažány, celý kolektív výskumníkov na Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie (L.Košč, D.Kopasová, E.Schmidtová, I.Ličko) a ďalší. Je dobré, že na str. 24-36 sú v kocke zhrnuté dejiny KP vo svete a nemohli byť tak isto napísané aj dejiny na Slovensku? Stačilo ich opísať z príspevku X.zjazdu psychológov, autorov Košč, M. a kol.2002 (Psychológia na rázcestí). Rovnako si myslím, že ak máme priestor na to, aby sme opísali etický kódex APA a európsky, potom by nemal chýbať etický kódex Slovenskej psychologickej komory.

Pri opise odborných a profesijných spoločnostiach chýba mi komplexnosť prístupu- rok a miesto ich vzniku, ciele a poslanie, ktoré plnia (sú uvedené iba pri niektorých). Na Slovensku ich nie je tak veľa, (podobne i časopisov), aby sme im nemohli venovať adekvátnu pozornosť. Zvlášť pri psychologických časopisoch je dojem, akoby vznikali až koncom 20 storočia, pretože o prvých publikáciach klinickej psychológie v Psychologickom zborníku FFUK (vydávaný od r.1948) nie je ani zmienka. Možno by bolo dobré prehľadne spísať aj odborné knihy o klinickej psychológii v našej histórii. Našli by sme tak cenné informácie vo Vernerovom zborníku SAV: „Psychológia v zdravotníctve" (1957), alebo v publikácii Škoda-Škodová-Somogyová: „Liečba psychóz prostredím" (1959) kniha, ktorá z hľadiska odborného obsahu nebola prekonaná.

Vrátim sa ešte k výskumu, v učebnici je teoreticky opísaný (15 strán). Nemohla sa táto kapitola oživiť témami, ktoré sa v minulosti riešili na Slovensku (v alkohológii, v gerontopsychológii, v psychológii bolesti, či vo výskume osobnosti pri ICHS, v neurochirurgii či v neuropsychologii, atď). Tak nám vypadli aj mená výskumníkov – S. Heřmánek, M. Skorodenský, I. Selko, O. Varšányiová, A. Chrebetová, L. Juráš a celý rad ďalších.

3. Informácia o psychodiagnostike v jednotlivých kapitolách

Otázkami psychodiagnostiky pri rôznych poruchách a chorobách stretneme v niektorých kapitolách, hoc klinickú psychodiagnostiku nájdeme ako celok na str. 169-195. Podrobne je rozpísaná v kapitole neuropsychológie, psychodiagnostika u ľudí vyššieho veku, v psychologickej sexuológii, ale celkom chýba v kapitole vývinových porúch. Opäť nevyváženosť v rozsahu i obsahu aj vzhľadom na už spomenuté témy psychologickej intervencie. Tiež by sa žiadalo, aby študenti mali odkaz na knihy, v ktorých nájdu podrobnú psychodiagnostickú problematiku rozpísanú a to aj pri niektorých konkrétnych poruchách (napr. afázia).

4. Ďalšie kapitoly

Ťažko písať o všetkých detailoch, ktoré človeka oslovia pri čítaní publikácie. Isté je, že koľko odborníkov, toľko názorov. V knihe sa niektoré témy suplujú (napr. ADHD vo vývinových poruchách aj v kapitole o neuropsychológii.)

Kapitola v gynekológii a v pôrodníctve – chýba mi informácia o potratoch a ich vplyve na psychiku, tiež o starostlivosti o ženy s postaborčným sy. Nezdá sa mi adekvátne vyjadrovanie autorky o „vzťahovej väzbe medzi matkou a plodom" a táto časť mohla obsahovať aspoň nové, cenné poznatky z knihy J.Haštu „Vzťahová väzba"(2007). Rovnako psychosomatické aspekty tehotenstva a pôrodu (537-541) vzhľadom na súčasnosť nie sú zvlášť nové. (Ak porovnám učebnicu psychológie pre ženské sestry spred 20.rokov od autoriek Horáková,M., Stempelová, J, 1989 obsah je málo odlišný). V súčasnosti sa väčšinou používa terminológia „matka dieťa" a nie „matka-plod" – mám dojem, že sme zaspali dobu, alebo sme zostali ideologicky ovplyvnené minulosťou. Tiež postrádam širšie informácie o prenatálnej starostlivosti o dieťa, ktoré sú publikované aj pre nás známym autorom Prof.P.Fedora-Freybergom.

V kapitolách o psychosomatických poruchách chýbajú informácie o ochorení diabetes, hyperfunkcii štítnej žlazy, či iných hormonálnych poruchách., hypertenzii, funkčných poruchách žlčníka či chorobách pečene, ľadvín.

Je dobré, že v knihe je spomenutá „behaviorálna medicína" vo vzťahu k psychológii zdravia, ale mohlo sa študentom širšie vysvetliť čo všetko spadá do tejto kategórie. Rovnako málo pozornosti sa venuje „psychoimunológii a tanatológii" ktoré v klinickej psychológii majú širšie zázemie.

5. Dôslednosť citácii

Keď študentov psychológie učíme dôslednosti, mali by sme ju sami zachovávať. Pri niektorých citáciach, ktoré sú v texte nie sú v citačnom indexe, alebo v literatúre

(napr.Ch.Buhlerová, aj i.). V texte citovaný Košč na str. 465 nevieme či ide o Ladislava alebo Mariána a rovnako je tomu aj v citačnom indexe. L.Košč má v literatúre uvedenú inú literatúru (Kohsové kocky, 1974) a v texte je uvedená literatúra z r. 1972. Podobných nepresností je viac, ale nechcem sa o nich viac rozpisovať. V citačnom indexe je istá disproporčnosť, ovplyvnená poznaním a zameraním autorov textov. Tieto chyby zaiste nie sú dôležité, vypovedajú iba o kvalite publikácie.

Záver:

Ak som o knihe napísala veľa kritických pripomienok, neznižujem hodnotu myšlienky „napísať dobrú učebnicu" a jej samotnú existenciu. Študent má príležitosť načerpať nové informácie, ktoré poslúžia aj klinikom v praxi. Som rada, že kolektív slovenských psychológov sa na neľahkú úlohu podujal, žer vynaložil námahu na tak hrubú učebnicu.

Pri mojich pripomienkach skôr mám na mysli dobrú koncepciu, o ktorej autor hovorí v úvode, ale akosi sa nepodarila celkom realizovať. Klinický psychológ v súčasnosti sa musí postaviť k problémom komplexne, nároky na jeho odbornosť v praxi stúpajú. Preto aj otrocké pridržanie sa diagnostického manuálu MKCH-10,učebnicu zväzuje. Miestami sa mohla použiť aj ľudskejšia rétorika, napr, ak hovoríme o rodinných väzbách, o vzťahoch človeka k prírode, k ekológii a spoločnosti. Chýba viac informácii o spokojnosti so životom, o hodnotách a zmysle života, ktoré istým spôsobom formujú zdravie a výkon človeka v spoločnosti.

V mnohých aspektoch je učebnica výborne teoretická (napr. teórie psychosomatiky) ale málo praktická pre život – „čo s tým môže psychológ urobiť?" Klinickí psychológovia by mali viac vedecky pracovať a naučiť sa tieto svoje poznatky pre prax interpretovať. Ak aj niečo doteraz urobili, potom o tom nedávame nič vedieť (aspoň nie v tejto publikácii). Príliš sa viažeme na preklady a informácie zo sveta, ktoré sú transkulturálne odlišné a nie vždy platia pre mentalitu slovenského človeka. Na tento fakt nemáme zabúdať a nemajme túžbu kopírovať „svetové učebnice" klinickej psychológie.

J.Stempelová

Peter Halama: Zmysel života z pohľadu psychológie. Bratislava: Slovak Academic Press, 2007, s. 198.

Knižná novinka z oblasti zmysluplnosti života - zatiaľ jediná svojho druhu na slovenskej odbornej scéne - sa usiluje integrovať všetky relevantné teoretické aj výskumné poznatky o zmysle života. Slovami autora: „Prostredníctvom tejto publikácie by som rád odbornej verejnosti ponúkol prehľad súčasných poznatkov k danej problematike doplnených o výsledky mojej teoretickej aj výskumnej činnosti."

Hoci ide o skutočne vyčerpávajúci prehľad dostupných prác z tejto oblasti, najviac je badateľný vplyv logoterapie a existenciálnej analýzy – ako to aj sám autor uvádza – keďže mu je blízka ešte z obdobia štúdia na vysokej škole, vďaka knihám V. E. Frankla. Autor je výskumným pracovníkom na Ústave experimentálnej psychológie SAV a

odborným asistentom na Katedre psychológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Okrem existenciálnych konštruktov sa vedecky zaoberá aj niektorými témami z psychológie náboženstva a teoretickými aspektmi psychodiagnostiky.

Publikácia je členená do jedenástich väčších kapitol a v každej z nich je niekoľko podkapitol. Je veľmi prehľadná, systematická a obsahovo bohatá. Zmysel života sa tu chápe z ontologickej perspektívy – ako najvyšší integratívny činiteľ ľudského správania a prežívania. Prvá kapitola podáva prehľad názorov niektorých významných psychológov na zmysel života. Druhá kapitola sa zaoberá potrebou zmyslu života a autor v nej poukazuje na dva odlišné prístupy autorov k tejto téme. Objasňuje aj dve hlavné motivačné tendencie, ktoré možno rozpoznať v pozadí potreby zmyslu života – potrebu kognitívneho rámca a potrebu cieľov. V tretej kapitole sa možno oboznámiť so štrukturálnymi komponentmi zmyslu života – dvoj-, troj- a viac- komponentovými, pričom podrobnejšie autor predstavuje trojkomponentový model autorov Rekera a Wonga. Uvádza tu aj výsledky vlastného výskumu, v ktorom sa zameral na súvislosti medzi jednotlivými komponentmi zmyslu života. Zdrojom zmyslu života je venovaná štvrtá kapitola, ktorá je pre mňa menej jasná, čo sa týka štruktúry a členenia podkapitol. Obsahuje však výskum autora inšpirovaný prácami Rekera a Wonga ohľadom hĺbky zmyslu života a prináša dôležité zistenia. Cieľom piatej kapitoly je predstaviť najdôležitejšie výsledky týkajúce sa vzťahu zmyslu života s mentálnym zdravím, aj niektoré modely duševnej pohody a kvality života, v ktorých má zmysel života svoje miesto. Šiesta kapitola nazvaná Osobnostné aspekty zmyslu života sa zaoberá zaradením zmyslu života do štruktúry osobnosti, jeho integratívnou a regulačnou funkciou, osobnostnými korelátmi životnej zmysluplnosti a záverečná podkapitola podáva aktuálne zistenia o existenciálnej inteligencii. Zmysel života z vývinovej perspektívy je názov siedmej kapitoly, v ktorej sa možno oboznámiť s niekoľkými vývinovými obdobiami, v ktorých sa problematika formovania zmyslu života stáva zvlášť aktuálnou. Autor prezentuje aj vlastné výsledky výskumu, ktoré potvrdzujú zistenia zahraničných autorov. Jednou z najčastejšie skúmaných tém ohľadom problematiky zmyslu života je skúmanie vzájomného vzťahu zmyslu života a účinkov stresu na človeka či procesov zvládania záťaže. Touto témou sa autor zaoberá v ôsmej kapitole a predstavuje niektoré teórie a výskumné zistenia, vrátane vlastného výskumu – skúmal vzťah medzi dimenziami zmyslu života a spôsobom zvládania záťaže v adolescentnom veku. V deviatej kapitole autor pojednáva o vzťahu medzi zmyslom života a religiozitou a – okrem iného - uvádza aj svoje výskumy: v prvom hľadal odpoveď na otázku, ktoré dimenzie religiozity súvisia s vyššou mierou životnej zmysluplnosti a ďalšie sa týkali náboženskej konverzie ako procesu hľadania zmyslu. V desiatej kapitole sa môžete oboznámiť s metodologickými a diagnostickými prístupmi k zmyslu života. A tiež s jedinou pôvodnou slovenskou škálou z tejto oblasti – Škálou životnej zmysluplnosti ŠŽZ (Halama, 2002). Záver publikácie je venovaný aplikácii teoretických poznatkov o tejto téme do oblasti klinickej psychológie, psychoterapie a poradenstva a napokon do oblasti pracovnej psychológie.

Veľmi oceňujem široký pohľad a „záber" autora od etymológie, filozofie, cez teórie, modely, výskumné zistenia až po aplikačné možnosti. Trošku mi chýbalo „osobné slovko autora" na záver knihy, ale je pravda, že celú líniu autor načrtol už v predhovore.A znovu

Domníváme se, že v oblasti přístrojové diagnostiky panuje mezi názory SKP, PhDr. P. Váša a naší společnosti (resp. společnosti Schuhfried) značná shoda. Všechny strany totiž vnímají jako prioritní stránku odbornou. Rádi bychom zdůraznili, že ze strany SKP zaznívaly od počátku našich jednání velmi silně požadavky týkající se odborných kvalit přístrojové diagnostiky. Těžiště našich jednání s představiteli SKP v uplynulých měsících se týkalo psychometrických vlastností námi nabízené baterie testů, příslušných validizačních studií, norem, testové dokumentace a dalších ryze odborných témat. Jednou z klíčových podmínek stanovených SKP byla mj. průběžná aktualizace slovenských testových norem v nadcházejících letech. Obchodní otázky (zvýhodněné ceny pro členy SKP a způsob financování) byly pochopitelně také předmětem našich jednání s SKP, odborná problematika však však byla vždy na prvním místě.

Vienna Test System (VTS) společnosti Schuhfried byl nakonec vedením SKP doporučen jako nejvhodnější systém pro přístrojovou diagnostiku řidičů. Jsme přesvědčeni, že toto doporučení se opírá zejména o posouzení odborných kvalit VTS. (Naopak pro „obchodně" uvažující psychology upřednostňující rychlý zisk by mohl být přitažlivější diagnostický přístroj nižších kvalit, avšak s nižší pořizovací cenou.)

Jsme přesvědčeni, že Vienna Test System splňuje všechna klíčová odborná kritéria, která ve svém textu zmiňuje PhDr. Peter Váš. V některých aspektech jde dokonce nad rámec uvedených požadavků. Například validizace nabízené baterie VTS proběhla nejen na úrovni jednotlivých testů, ale také na komplexní úrovni celé testové baterie (navíc s využitím moderní metody umělých neuronových sítí, díky níž je zajištěna vyšší prediktivní validita při posuzování způsobilostí řidičů ve srovnání s tradičními statistickými metodami, které se ve validizačních studiích používají). Většina testů nabízené baterie je adaptivní povahy (viz „item-response theory"). Díky aplikaci tohoto moderního přístupu při konstrukci testů je dosaženo nejen lepších psychometrických parametrů, ale je prakticky vyloučena možnost, aby se testový materiál dostal do rukou nepovolaných osob. Toto riziko, o němž se PhDr. Peter Váš zmiňuje v závěru textu, je velkou nevýhodou zejména výkonových testů tradiční konstrukce tužka-papír.

O kvalitách systému VTS koneckonců nepřímo svědčí i to, že je velmi široce používán v mnoha zemích světa. Pouze v oblasti dopravní psychologie je aktuálně v provozu více než 1800 těchto systémů (z celkového počtu více než 7500). K jeho uživatelům patří nejen samostatně pracující psychologové, ale také významné organizace – např. podniky městské hromadné dopravy (Frankfurt, Vídeň, Basilej, Atény a další), železnice (Německo, Rakousko, Španělsko, Japonsko, Austrálie, Švýcarsko a další), významné letecké společnosti a další. Výsledky dopravně-psychologické diagnostiky řidičů využívající Vienna Test System jsou oficiálně akceptovány úřady ve 12 evropských státech.

Věříme, že budeme mít v nadcházejících letech příležitost podílet se na zkvalitňování dopravně-psychologické praxe na Slovensku. Jsme přesvědčeni, že vzájemná diskuse odborné veřejnosti, představitelů SKP a poskytovatelů diagnostických nástrojů je důležitou součástí tohoto procesu.

Tomáš Rodný
CASSYS Psychodiagnostika (divize Assessment Systems, s.r.o.)

Odpoveď na recenziu J. Stempelovej

A. Heretik, A. Heretik, jr.: Klinická psychológia. Psychoprof, Nové Zámky, 2007 s.815

Zostavovateľov a autorov Klinickej psychológie iste potešilo, že si kolegyňa Stempelová dala námahu s preštudovaním našej učebnice a podrobne ju recenzovala na stránkach PsychoFóra. O autorkinej motivácii napísať recenziu môžeme uvažovať, ale veríme, že si sama uvedomuje skutočné motívy, ktoré ju k tomu viedli. (Jej obľúbený V.Frankl by sa asi spýtal, či za tým stoje hodnoty zážitkové, tvorčie alebo postojové). Viaceré hodnotiace súdy sú iste vecou odborného názoru recenzenta. Mnohé sú však tak zaujaté a nežičlivé, že si pokladáme za povinnosť na ne reagovať. Budeme sa pridržiavať štruktúry recenzie.

1/ Praktickosť učebnice. Mnoho študentov by uvítalo a často nás o to aj žiadajú, aby sme zverejnili na internete len handouty našich prednášok, ktoré by sa naučili a prezentovali na skúške. Staromilsky však trváme na učebnicovo podávaných informáciách a komplexnom pohľade na obor, ktorý je nielen našim výukovým predmetom, ale aj profesným poslaním. Z tohto hľadiska sa nám rozsah učebnice nezdá byť nadmerný a hrúbka knihy podružná. Vrele odporúčam porovnanie so súčasnými učebnicami klinickej či abnormálnej psychológie vo svete. Študenti získajú dostatok základných informácií aj o základnej teórii do klinickej psychológie, ktorá je súčasťou bakalárskeho štúdia, aj úvod do radu subdisciplín klinickej psychológie, ktoré sú voliteľnými predmetmi magisterského stupňa štúdia psychológie.

2/ Proporcionalita obsahu a kvality jednotlivých kapitol. Bolo proklamovaným cieľom našej učebnice dať priestor širokému okruhu klinických psychológov /18 spoluautorov!/. Ide o psychológov, ktorí sa danej téme dlhodobo prakticky venujú a väčšina z nich sa tiež podieľa na výuke klinicko-psychologických predmetov na Katedre psychológie FF UK v Bratislave i ďalších katedrách psychológie na Slovensku. Myslíme si, že ide o dosť reprezentatívny, aj keď samozrejme nie kompletný zoznam osobností súčasnej klinickej psychológie na Slovensku. Môžeme recenzentku ubezpečiť, že by bolo jednoduchšie urobiť prehľady o výskume v jednotlivých oblastiach, než sa snažiť udržať tak diferencované osobnosti v stanovených autorských rámcoch. A trvať otrocky na dohodnutom rozsahu sa nám zdalo úzkoprsé. Zároveň dúfame, že pre mnohých spoluautorov bude "ich" kapitola skutočne inšpiráciou pre napísanie samostatných monografií. Za vyslovene neprimerané však pokladáme tvrdenie autorky o prílišnom zameraní na opis a diagnostiku. Pokladáme, za úplne nevyhnutné najmä pre symetrickú komunikáciu klinických psychológov s lekármi a ďalšími zdravotníckymi pracovníkmi, aby poslucháči a začínajúci psychológovia, mali zvládnutú ako psychopatológiu tak aj symptomatológiu ďalších psychosomatických, neurologických a iných porúch. Prakticky každá kapitola potom obsahuje aj prehľad diagnostických metód a intervencie, či terapie. Nie je však cieľom knihy suplovať učebnicu psychoterapie. Myslím, že v tejto oblasti

je dostatok prekladových i pôvodných prameňov o jednotlivých smeroch a metódach. V otázke proporcionality sme sa snažili zohľadniť aj názory oboch veľmi starostlivých recenzentov knihy (prof. Kratochvíl, Doc. Stančák). Je však príznačné, že ich názory na rozsah a obsah jednotlivých kapitol sa značne odlišovali.

3/ Vzťah autorov k histórii odboru. O svojom vzťahu k histórii odboru píše autor kapitoly dosť autenticky a rozsah, ktorý jej venuje pokladá za úplne dostatočný (ostatne stačí túto kapitolu porovnať so staršími učebnicami). Prehľad československej histórie je nazvaný "niektoré osobnosti...", je teda samozrejme selektívny a môže sa tak dotknúť ješitnosti nemenovaných autorov. Práce mnohých z nich sú však potom citované v čiastkových kapitolách.

4/ Ďalšie kapitoly. Po opakovaných kritických pripomienkach k príliš veľkému rozsahu učebnice prichádzajú výtky, že sme nevenovali aj psychológii plastickej chirurgie, liečebnej telovýchovy, chorobám pečene a ľadvín a pod. A z tejto kritickej nekonzistentnosti prichádza recenzentka k záverom, že "...sme zaspali dobu, alebo sme zostali ideologicky ovplyvnení minulosťou" (ale v inej časti nám vyčíta poplatnosť súčasným západným trendom). Nuž čo dodať...

Záverom: Zostavovatelia a autori jednotlivých kapitol iste zvážia pripomienky recenzentky a rozhodnú sa, či ich zohľadnia v prípadných ďalších vydaniach učebnice. Ako aj v živote aj tu platí jedna zásada - po kritike by som sám mal ísť príkladom. Ak mám tak kritický postoj k nejakej učebnici, mal by som napísať a ponúknuť lepšiu.

A. Heretik, A. Heretik, jr. - zostavovatelia

SPOMÍNAME

PhDr. Tomáš Kováč, CSc. už nie je medzi nami

Začiatkom septembra sme mali osláviť jeho päťdesiate štvrté narodeniny. Oslava sa nekonala – Tomáš to v júli zabalil. Tou správou boli zaskočení všetci, kto ho poznali; tí, čo sme si s ním boli bližší, sa s ňou doteraz nevieme vyrovnať. Tomáš mal predsa rád život, ľudí, svoju prácu, mal bohaté záujmy... Ako začínajúci psychológovia sme spolu postvárali nejedno pestvo, ako „zrejúci" odborníci (prepáčte mi ten výraz) sme spolupracovali na nejednom projekte. Dnes už spolu nedozrieme. Tomáš nedopíše rozpracované štúdie, nedokormidluje svojich študentov k úspešnej obhajobe diplomových prác, nedokončí habilitáciu. Život pôjde ďalej, ale bez Tomáša Kováča to pre mnohých už bude iný život. V niečom možno aj jednoduchší, ale určite chudobnejší.

Tomáš bol zdanlivo dieťa šťasteny. Milovaný jediný syn popredného slovenského výskumníka, experimentátora a medzinárodne uznávaného teoretika psychológie Damiána Kováča to však rozhodne nemal ľahké. Morálna povinnosť nesklamať rodičov, vlastná snaha znamenať niečo v odbore, v ktorom je otec temer neprekonateľný, ako aj snaha žiť život naplno, milovať a obetovať sa svojim milovaným znamenali obrovskú záťaž. Nie vždy mu všetko vyšlo, ako si predstavoval. Relaxoval pri poháriku, to však prinášalo nové problémy. Ale vzoprel sa a bojoval so životom i sám so sebou. Mali sme pocit, že bojuje úspešne. Týždeň pred svojou smrťou vyzeral vyrovnaný, spokojný, dokonca šťastný. Doniesol z tlačiarne kolektívnu monografiu Kvalita života intaktných a hendikepovaných detí a adolescentov na Slovensku; z jej obálky sa usmieva tvár jeho malého vnuka. Dvanásteho júla 2008 odišiel, aby sa medzi nás už nevrátil.

Celý profesionálny život Tomáša Kováča je spätý s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, posledných desať rokov aj s katedrou psychológie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Najväčším a dlhodobým predmetom jeho odborného záujmu bola ľudská tvorivosť. Patril k prvým, kto sa u nás po Marte Jurčovej začali touto problematikou zaoberať; s vtedajšou manželkou, dnes doc. Evou Szobiovou, jej venovali záujem ešte ako študenti bratislavskej FFUK. A určite bol prvý, kto u nás empiricky sledoval tvorivosť detí už v predškolskom veku. Potvrdil, že hoci nejde o „veľkú", objektívnu tvorivosť, tú „malú", subjektívnu, ktorá je tak dôležitá z psychologického hľadiska, možno už v tomto veku vysledovať i systematicky rozvíjať. Alarmujúce bolo jeho zistenie, že – ak sa oprieme o výsledky testov divergentnej produkcie – tvorivosť škôlkarov môže byť vyššia, než kreativita ich učiteliek.

Okrem výskumov detskej tvorivosti venoval Tomáš pozornosť aj rozvíjaniu tvorivého potenciálu učiteľov, kurzy realizoval zväčša v spolupráci s pražskými kolegami Janom Holeyšovským a nestorom českej psychológie tvorivosti Jaroslavom Hlavsom. To bolo v osemdesiatych rokoch minulého storočia. V nasledujúcom desaťročí sa so mnou zúčastnil viacerých letných táborov pre nadané, neskôr nadané a postihnuté deti, kde mal ako lektor na starosti kultivovanie tvorivosti detí aj ich rodičov. V súvislosti s tým sa začal zaoberať aj problematikou nadania, najmä športového.